

Nýlegar fyrirspurnir

Apex



**Jóhann Heiðar
Jóhannsson**

johannahj@landspitali.is

Í 76. íðorðapistli (Læknablaðið 1996; 82: 330) var rætt um lýsingarorðin **apicalis** (broddlægur, topplægur) og **basalis** (grunnlægur, botnlægur). Nefnd voru nokkur dæmi um að mjórri hluti fleygmyndaðra líffæra nefndist **apex**. Bent var á að íslensku heitin, **toppur** eða **broddur**, tækju mið af því hvort mjórri hluti líffærisins sneri upp (apex pulmonis, apex vesicae) eða niður (apex cordis, apex patellae). Þetta er rifjað upp vegna nýrrar tillögu að íslensku fræðiheiti.

Broddblöðruheilkenni

Hannes Sigurjónsson aðstoðarlæknir sendi tölvupóst og sagðist vera þátttakandi í greinarskrifum um sjúkdómsfyrirbæri sem á ensku nefnist **apical ballooning syndrome**. Honum fannst ótækt að ekki væri til íslenskt heiti á því og bjó síðan til samsetta orðið **broddblöðruheilkenni** sem heiti á fyrirbærinu. Hann lýsti því að enska heitið byggðist á því að neðri hluti vinstri slegils hjartans líktist útþaninni blöðru við lok slagbils (systole). Útþensluna má greina með ómun, segulómun eða skuggaefnismyndatöku og er það einkum neðri hluti slegilsins og hjartabroddurinn sem þenjast út á þennan sérstaka hátt. Hannesi fannst hið íslenska heiti sitt lýsa þenslunni mjög myndrænt, hljóma vel og hafa góða hrynjandi.

Broddpensluheilkenni

Undirrituðum leist vel á framtak Hannesar en vildi þó fremur nefna fyrirbærið **broddpensluheilkenni** eða **broddbelgiheilkenni**, meðal annars vegna þess að heitið gefur ekki til kynna um hvaða líffæri er að ræða og gæti því virst vísa í blöðru með broddi, broddblöðru af einhverju tagi. Heitið **slegilbroddsblöðruheilkenni** er sennilega of langt til að ná vinsældum. Meðal tilgreindra samheita eru: **acute dilated cardiomyopathy** (bráður hjartavíkkunarkvilli), **broken heart syndrome** (heilkenni hjartasorgar), **stress induced cardiomyopathy** (streituhjartavöðvakvilli) og **ventricular ballooning syndrome** (slegilpensluheilkenni). Gaman væri að fá viðbrögð lesenda.

Doppler rannsókn

Ásgeir Theodórs meltingarfæralæknir hringdi og bað um íslenskt heiti á **Doppler-rannsókn**. Slíkt var ekki að finna í Íðorðasafni lækna né öðrum tiltækum bókum eða gagnabönkum. Því var ekki um annað að ræða en að leggjast í grúskið.

Jóhann Kristján Andrés Doppler var austurrískur stærð- og eðlisfræðingur (fæddur 1803), sem varð frægur fyrir kenninguna um hin svonefndu **Dopplerhrif**. Þau koma fram í breytingu

á bylgjulengd hljóðs, sem á uppruna í eða endurkastast frá einhverju sem er á hreyfingu. Á grundvelli þessa má greina stefnu og hraða blóðstraums í æðum eða hjarta með ómskoðunartækni.

Flæðiómun

Undirritaður ráðfærði sig meðal annars við Brynjar Karlsson, dósent við Háskóla Íslands, en hann hefur notað Dopplerhrifin í rannsókn-um sínum. Niðurstaðan varð sú að fyrrgreind Dopplerrannsókn, sem byggðist á ómskoðun og væri notuð til að greina flæði vökva, til dæmis blóðs í æðum, væri best nefnd **flæðiómun**. Á sama hátt mætti nefna Dopplertækið **flæðigreiningartæki** og Dopplertæknina **flæðigreiningartækni**. Gaman væri að fá viðbrögð þeirra sem telja sig málið varða.

Tracer

Pétur Hannesson röntgenlæknir sendi tölvupóst og bað um heiti á **tracer**, efni sem notað er til að fylgja ferli agna eða efnis um líkamann eða gefa til kynna útbreiðslu eða staðsetningu tiltekens fyrirbæris. Erlendar orðabækur gáfu til kynna að nafnorðið **tracer** væri ýmist notað um efnið sem fylgt er eftir eða tækið sem greinir staðsetningu þess á hverjum tíma. Við uppfléttingu í Orðabanka Íslenskrar málstövar komu í ljós heitin **sporefni**, **kenniefni** og **merkiefni**. Niðurstaða undirritaðs var sú að heitið **merkiefni** væri best í þessu samhengi.

Lungnabeinkvilli

Sigríður Ólína Haraldsdóttir lungnalæknir sendi tölvupóst og spurðist fyrir um heiti á **hypertrophic osteoarthropathy** sem getur fylgt lungnakrabba-meini og flokkast sem eitt af hjákennum (paraneoplastic syndrome) þess. Bein orðhlutapýðing leiðir til heitisins **bein- og liðkvilli með ofvexti**. Æskilegt væri að heitið gæfi fullnægjandi tilvísun í alla þætti fyrirbærisins, heilkennið, lungun, ofvöxtinn, beinin, liðina og kvillann, en slíkt heiti verður hvorki stutt né lipurt. Við val á orðhlutum í styttra heiti verður að spyrja hvað skipti máli að fram komi og hverju má sleppa. Undirritaður sendi Sigríði Ólínu að lokum nokkrar tillögur til skoðunar: **lungnabeinkvilli**, **beinkvilli lungnahjákennis** og **liðkvilli lungnahjákennis**.

Sammæli

Árni V. Þórsson barnalæknir hringdi og vantaði þýðingu á **consensus statement**. Um er að ræða yfirlýsingu sem gefin er út eftir að málsmetandi aðilar hafa orðið sammála. Eftir nokkurt grúsk varð til heitið **sammælisýfirlýsing**.

Jóhann Heiðar
er læknir
á Landspítala
Hringbraut.